

УДК 37.013.42:303.442.4

ПРЕВЕНЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ МІСТА: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ

Кальченко Л.В., к. пед. н., доцент,
докторантка кафедри соціальної педагогіки
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
доцент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії
Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті надано теоретичне роз'яснення терміну «превенція соціального сирітства», проведено дефінітивний аналіз понять «превенція» та «профілактика», розкрито їх етимологічне і семантичне значення. Уточнено зміст та співвідношення понять «соціальна превенція» та «соціальна профілактика» з позицій соціальної філософії. Подано авторське визначення сутності понять «превенція соціального сирітства у територіальній громаді міста» та «соціально-педагогічна робота з превенції соціального сирітства в умовах територіальної громади міста».

Ключові слова: превенція, профілактика, соціальна превенція, формальна превенція, матеріальна превенція, соціальна профілактика, превенція соціального сирітства у територіальній громаді міста, соціально-педагогічна робота з превенції соціального сирітства в умовах територіальної громади міста.

В статье представлено теоретическое разъяснение термина «превенция социального сиротства», проведен дефинитивный анализ понятий «превенция» и «профилактика», раскрыто их этимологическое и семантическое значение. Уточнено содержание и соотношение понятий «социальная превенция» и «социальная профилактика» с позиций социальной философии. Представлено авторское определение сущности понятий «превенция социального сиротства в территориальной общине города» и «социально-педагогическая работа по превенции социального сиротства в условиях территориальной общины города».

Ключевые слова: превенция, профилактика, социальная превенция, формальная превенция, материальная превенция, социальная профилактика, превенция социального сиротства в территориальной общине города, социально-педагогическая работа по превенции социального сиротства в условиях территориальной общины города.

Kalchenko L.V. SOCIAL ORPHANHOOD PREVENTION IN TERRITORIAL COMMUNITY: SOCIAL PHILOSOPHICAL COMPREHENSION OF THE CONCEPT

In the article theoretical explanation of “social orphanhood prevention” is presented; definitional analysis of conceptions of “prevention” and “prophylaxis” is made, defined their etymological and semantic meaning of these are. Meaning and correlation of the concepts “social prevention” and “social prophylaxis” is clarified from positions of social philosophy. Author's definition of concepts is presented “social orphanhood prevention in territorial community” and “social-pedagogical work on social orphanhood prevention in territorial community” is proposed in the following article.

Key words: prevention, prophylaxis, social prevention, formal prevention, material prevention, social prophylaxis, social orphanhood prevention in territorial community, social-pedagogical work on social orphanhood prevention in territorial community.

Постановка проблеми. Явище соціального сирітства стало негативним відображенням українського сьогодення, а його попередження (превенція) та подолання потребує об'єднання зусиль держави і суспільства, ініціативності громадян та активної діяльності громад у реалізації соціальних програм, спрямованих на вирішення даної проблеми. Саме тому, в умовах реформ децентралізації влади та деінституціалізації системи інституційного догляду і виховання дітей, проблема превенції соціального сирітства та взаємодії різних суб'єктів держави та громади, що залучені до процесу попередження сімейного не-

благополуччя та соціального сирітства, є однією із ключових у превентивній роботі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Палітра теоретичних і практичних доробків наукової спільноти, що присвячені вивченню сутності превентивно-профілактичного напрямку суспільної практики подолання соціальних проблем, у тому числі й соціального сирітства, є досить різноманітною. Варто зазначити, що серед вітчизняних та зарубіжних науковців, які розглядали дане питання у контексті філософії, соціології та практики соціальної роботи і соціально-педагогічної діяльності, можна виділити дослідження: українських

учених і фахівців-практиків: Т. Алексеєнко, О. Безпалько, Р. Вайноли, В. Виноградової-Бондаренко, І. Доброскок, Т. Журавель, Н. Заверико, І. Зверевої, А. Капської, Г. Лактіонової, В. Оржеховської, О. Осетрової, М. Окаринського, О. Пилипенко, В. Приходько, Т. Семигіної, С. Сургової, С. Толстоухової, Т. Федорченко та інших; зарубіжних теоретиків і практиків соціології соціальної роботи – М. Блума, О. Бородкіної, Н. Гурвича, Н. Зайцевої, М. Мацковського, Н. Максимовської, Л. Осьмук, І. Осипової, Т. Протасової, Є. Холостової, Клауса П. Яппи; античних філософів – Демокрита, Сократа, Протагора, Платона, Арістотеля, Епікура, Цицерона, ін.; представників наукової школи зарубіжної філософії і педагогіки – Й. Гербарта, А. Дістервега, Е. Дюркгейма, Д. Дьюї, П. Наторпа, а також сучасної соціальної філософії – І. Наместнікова, Є. Студьонової, О. Тугарова, М. Фірсова, Е. Шевцової та інших. Однак стан наукових досліджень з превенції соціального сирітства в умовах територіальної громади є досить низьким, а запит суспільної практики щодо вирішення даної проблеми є вкрай актуальним.

Постановка завдання. Метою даної роботи є визначення змісту превенції соціального сирітства у територіальній громаді міста через соціально-філософське осмислення феномену соціальної превенції на системно-філософсько-історичному рівні, класифікацію її форм, а також уточнення змісту соціальної превенції та соціальної профілактики і розкриття сутності термінів «превенція соціального сирітства у територіальній громаді міста» та «соціально-педагогічна робота з превенції соціального сирітства в умовах територіальної громади міста».

Виклад основного матеріалу дослідження. Фундаментальна проблема вивчення превенції соціального сирітства має міждисциплінарний зміст і тому для подальшої розробки науково обґрунтованої моделі її вирішення потребує розгляду її сутності з позицій різних суміжних наук. Але насамперед з позиції соціальної філософії, що, на нашу думку, дозволить вибудувати розуміння сутності поняття «превенції соціального сирітства» та на цьому ґрунті чітко усвідомити зміст процесу превенції з точки зору соціальної педагогіки та соціальної роботи.

Вихідним положенням такої процедури вивчення проблеми превенції соціального сирітства є визначення дефініцій «превенція», «попередження», «запобігання», «профілактика» та їх співвідношення, з окресленням основних складових елементів.

Саме тому проведемо спочатку дефінітивний аналіз понять «превенція», «попередження», «запобігання», «профілактика» та розглянемо їх етимологічне і семантичне значення.

У зв'язку із цим звернемося до довідникової літератури, де знаходимо, що слово «превенція» є іншомовним і з етимологічної точки зору має латинське словотворення. Prae – попереду, уперед, перед, бути раніше [1, с. 528]. Verbo – повертати, обертати, звертати, перевертати, спрямовувати, бути зверненим кудись [1, с. 702]. Praevenio – випереджати, передчасно приходити. У словнику іншомовних слів Л. Крисіна, превенція [фр. p̄vention < лат. praeventio] трактується як «випередження, попередження, попереджувальні дії» [2]. Дещо інакше слово превенція тлумачиться у сучасному словнику іншомовних слів. Так, префікс «пре...» (лат. prae – попереду) – означає передування, а превенція (лат. praeventio < praevenio – попереджую) – спеціальне запобігання. Значення ж слова «превентивний» (лат. praeventivus) – це запобіжний; той, що випереджає дії протилежної сторони [3, с. 556]. Отже, ми бачимо, що термін «превенція» у більшості трактувань пояснюється через поняття випереджати, попереджати, запобігати. Але будь-яке поняття має зміст та обсяг. Змістом поняття «превенція» є одна суттєва ознака – «перед», тобто будь-яка дія чи подія повинна передувати іншій, вона повинна випереджувати очікувані наслідки інших дій або подій. Сполучення з «перед» виражають часові відношення та уживаються для позначення: 1) випередження у чому-небудь; 2) для позначення того, що відбувається напередодні настання чого-небудь; 3) що відбувається напередодні чіх-небудь дій [4, с. 722]. Обсяг поняття «превенція» можливо розглядати як складову випереджальних дій, які спрямовані на недопущення настання небажаних наслідків [5].

Розкриваючи сутність слів «попереджати», «попередження», можемо зазначити, що «поперед», як прислівник, означає, що щось було раніше від чогось, спершу. Попередження тлумачиться як: 1) наперед зроблене повідомлення; 2) застереження проти чогось; 3) запобігання вияву чогось небажаного. Попереджати – означає: 1) «...своєчасними заходами запобігати здійсненню або виникненню чого-небудь, переважно небажаного; передувати чому-небудь; здійснювати що-небудь раніше від когось; випереджати; пришвидшувати здійснення чого-небудь» [4, с. 868].

Звертаючись до змісту поняття «запобігати», «запобігти», знаходимо, що це

означає «...не допускати, заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, небажане» [4, с. 320]. Запобіжний – «...призначення для захисту чого-небудь від пошкодження або небезпеки» [4, с. 320]. Термін же «профілактика» є іншомовного походження, яке увійшло у нашу мову з грецької (prophylaktikos – «запобіжний») і тлумачиться як «...сукупність запобіжних заходів, спрямованих на збереження та укріплення нормального стану, порядку» [6, с. 576]; сукупність заходів, спрямованих на запобігання виникненню й поширенню чого-небудь, на збереження певного порядку [3, с. 569]. Отже, терміни «превенція», «попередження», «запобігання», «профілактика» об'єднані ознакою – «передування». Одночасно вони диференціюються ознакою – «своєчасності передування» стосовно певного етапу події [5]. Тобто процесуально і послідовно, за змістом і спрямованістю дій, що здійснюються у межах процесів превенції, попередження, запобігання та профілактики, вони різняться і можуть виступати складовими частинами один одного та окремими етапами (превенція – попередження, випередження; профілактика – запобігання, локалізація), напрямами діяльності фахівців, скерованими на передування виникнення асоціального явища, події та його локалізацію. На підтвердження отриманих у процесі дефінітивного аналізу результатів, звернемося далі до аналізу наукових джерел у галузі соціальної філософії, адже прагнення розмежувати поняття превенції та профілактики, і визначити критерії взаємозв'язку феноменів цих понять, на нашу думку, є методологічно значущим для розуміння предмету нашого дослідження – суті превенції соціального сирітства.

Проблема соціальної превенції у філософії бере свій початок в учіннях античних філософів (Демокрита, Сократа, Протагора, Платона, Арістотеля, Епікура, Цицерона тощо), які вперше поставили питання про превентивне за своєю спрямованістю і сутністю соціальне виховання особистості як виховання людини у громадянському суспільстві та в інтересах держави і суспільства.

Вагомим етапом розвитку превентивних ідей у сфері соціальної філософії та, безумовно, соціально-педагогічної науки став також період ХІХ – першої половини ХХ століття, коли відомі зарубіжні філософи, психологи, педагоги, суспільні діячі (Й. Герbart, А. Дістервег, Е. Дюркгейм, Д. Дьюї, П. Наторп), з соціально-філософських та педагогічних позицій, обґрунтували теорії соціалізації особистості, напрями профілактичної діяльності з різними кате-

горіями дітей, форми та види соціального виховання бездоглядних та безпритульних дітей – соціальних сиріт.

Серед ключових науково-теоретичних принципів того періоду, які сприяли дослідженню питання співвідношення превенції і профілактики, визначенню філософсько-методологічних засад соціально-педагогічної діяльності, варто назвати: принцип «стримуючого виховання», сутність якого полягає у необхідності превенції, тобто утримання вихованця від девіантних учинків, культивування слухняності у поведінці (Й. Герbart) [18]; принцип гуманізму, що передбачає створення атмосфери адекватної взаємодії та поваги загальнолюдських цінностей; принцип трудового, соціального та природовідповідного виховання (А. Дістервег) [7, с. 355]. Враховуючи це, а також досліджуючи філософські та історико-педагогічні джерела, можна зазначити, що розвиток зарубіжної соціально-педагогічної думки того періоду (і насамперед у Німеччині) був детермінований філософським змістом ідей соціальної превенції, що відображалося у наукових концепціях формування особистості, соціальної зумовленості виховання, організації соціально-профілактичної діяльності з різними, соціально вразливими групами населення.

Водночас, вивчаючи сучасні зарубіжні дослідження, присвячені філософським питанням соціальної профілактики, можна зустріти визначення профілактики як «...науково обґрунтованих та своєчасно застосованих дій, спрямованих на попередження можливих фізичних, психологічних або соціокультурних колізій в окремих індивідів чи груп ризику; збереження, підтримку і захист нормального рівня життя та здоров'я людей; сприяння їм у досягненні визначених цілей та розкриття їх внутрішніх потенціалів» (М. Блум) [8, с. 369]. Аналізуючи дане визначення, ми цілком погоджуємося із думкою сучасних філософів О. Тугарова, Е. Шевцової, які констатують, що такий теоретико-методологічний підхід веде до ототожнення превенції та профілактики як феноменів суспільного життя та створює формально-логічний бар'єр для розмежування їх змісту з позицій соціальної філософії. У своєму дослідженні науковці виходять із того, що розмежування у процесі науково-теоретичного пізнання профілактики і превенції за змістом, структурою, функціям та сферами реалізації є перспективним підходом до дослідження різноманітних аспектів змісту соціально-педагогічної діяльності та практики соціальної роботи. І наголошують, що «...розмежування змі-

сту превенції та профілактики не говорить про відмову від наявних підходів до розгляду конкретних аспектів профілактичної діяльності у соціальній сфері та освітньому просторі, адже *профілактика за змістом і функціями є складовою частиною превенції*» [9, с. 49].

Тобто така соціально-філософська традиція осмислення феноменів суспільного життя орієнтує нас на розуміння того, що «...превенція являє собою цілеспрямований соціальний вплив на процеси та події суспільного життя, які не характеризуються відхиленням від соціальної норми» [9, с. 50], і веде до розгляду соціальної превенції «... як попередження, своєчасного усунення причин можливої соціальної аномії, тобто попередження виникнення соціальних проблем; як діяльності, спрямованої на поліпшення соціального благополуччя індивідів, на основі досвіду організації та устрою суспільного життя, традицій підтримки соціальної стабільності, дотримання соціальних норм та правил. У свою чергу соціальна профілактика – це діяльність, спрямована на попередження розвитку вже наявної соціальної аномії, загострення соціальних проблем, що вже проявилися, на запобігання проявам рецидивів соціальної напруженості, нестабільності та конфліктності» [10, с. 123-124]. Ця теоретична сентенція для нас є надзвичайно важливою. Адже, у контексті нашого дослідження, її суть полягає у тому, що у випадку соціально-педагогічної превенції ми повинні розуміти діяльність (соціально-педагогічну роботу) спрямовану на попередження причин виникнення асоціального явища соціального сирітства та чинити випереджальний вплив на соціальне середовище. Тобто спрямовувати соціально-педагогічний вплив на сім'ю, проводити інформаційно-просвітницьку роботу із сім'ями щодо вирішення їх життєвих проблем і потреб, спроможності виконання батьківських обов'язків у повному обсязі. А у випадку соціально-педагогічної профілактики – це будуть дії, спрямовані на локалізацію явища соціального сирітства, його запобігання та викорінення, як вже наявного у суспільстві асоціального явища і, фактично, це є соціально-педагогічна робота з сім'ями групи ризику по соціальному сирітству, кровними асоціальними сім'ями, матерями-одиначками, «маленькими мамами» тощо, щодо запобігання відмови від дитини, локалізації наявної вже бездоглядності чи безпритульності дітей, сім'ями, діти з яких є вихованцями інтернатних закладів, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, притулків для дітей, інше. А значить мета, завдання, зміст

цих дій, методи і контингент (об'єкт), на який буде спрямовано попереджувальний вплив та превентивно-профілактичну дію, будуть відрізнятися. Тому дане твердження є досить важливим для нас, для розуміння і побудови процесуально-практичних дій щодо превенції соціального сирітства в умовах територіальної громади міста.

Поступово вибудовуючи логіку аргументів щодо розмежування процесів превенції та профілактики, аналізуючи наукові досліджень сучасних соціально-філософських досліджень, що присвячені даному питанню, ми приходимо до розуміння того, що «для рішення цього завдання необхідним є перехід від традиційного для наших науковців вивчення науково-теоретичних і філософських аспектів прояву профілактичної діяльності у конкретних видах суспільної практики до розкриття змісту філософії соціальної превенції» [11], що ми і намагатимемося зробити далі.

Розкриваючи зміст філософії соціальної превенції, потрібно зазначити, що змістовно вона є ширшою за філософське осмислення окремих проблем соціальної профілактики і ґрунтується на принципі надання соціальної, психосоціальної та іншої професійної допомоги населенню з урахуванням того, що допомога нужденним повинна надаватися, виходячи з їх соціального і фізичного статусу. Враховуючи цей принцип, повинна створюватися, функціонувати та здійснюватися *система соціальної превенції як система потенційного соціального розвитку особистості* [13, с. 30]. Дане твердження є принципово важливим для нас, адже дозволяє змістовно змодельювати систему превенції соціального сирітства в умовах територіальної громади міста, зробивши акцент на створення соціально-підтримуючого середовища сім'ї та дитини (окремої особистості) групи ризику по соціальному сирітству у межах міської територіальної громади через організацію освітніх (просвітницьких), виховних, соціально-психологічних, рекреаційних, соціально-правових, соціально-побутових умов, що сприятимуть потенційному соціальному розвитку особистості, та активізації взаємодії суб'єктів громади, залученню до цього процесу, з одного боку, ресурсів громадських і державних інституцій, а з іншого – внутрішніх ресурсів самої сім'ї та особистості.

Філософсько-теоретичне знання про соціальну превенцію має системний характер у тому сенсі, що є насамперед знанням про методи, які спрямовані на подолання або послаблення впливу джерел соціальної і психологічної «напруги» як у самого індиві-

да (соціальної групи), так і соціокультурного середовища, що його оточує, й одночасно на створення відповідних умов для набуття індивідом (соціальною групою) необхідного соціального й життєвого досвіду рішення проблем, що перед ними виникають.

Названі елементи змісту ідеї соціальної превенції передбачають як їх конкретизацію, так і абстрагування у межах відповідного методологічного підходу. У свою чергу, вибір методологічних парадигм пов'язаний із вивченням можливостей кожної з них при дослідженні питань організації та реалізації, з одного боку, окремих напрямів соціально-профілактичної діяльності, а з іншого – соціальної превенції у цілому.

Отже, соціальна превенція може бути осмислена як «...філософський феномен з позиції позитивізму, адже позитивістська парадигма орієнтована на можливість у процесі філософсько-теоретичного вивчення зафіксувати будь-які соціальні дії, що стосуються превенції як соціального феномену, зіставити їх з іншими соціальними фактами, вибудувати теоретичні моделі тих соціальних структур, які стоять за соціальним явищем, що досліджується» [10, с. 130].

У свою чергу, феноменологія як методологічна парадигма дослідження соціальної превенції ґрунтується на доказі того, що у процесі соціальної діяльності об'єктів і суб'єктів соціальної превенції зміни їх поглядів, думок, а також нові ідеї, що з'явилися у процесі взаємодії індивідів, впливають на зміну світу їх повсякденної соціальної реальності. У цьому випадку наукове знання про соціальну практику і соціальну державу, сформоване на основі теоретичних поглядів позитивізму та результатів емпіричних досліджень науковців, є не єдиним відображенням тої «реальності» (П. Бергер, Т. Лукман), яка виступає детермінуючим чинником розкриття змісту феномена соціальної превенції [12, с. 5]. Феноменологічна парадигма дослідження становить основу визначення місця ідеї соціальної превенції у системі філософського знання через понятійний аналіз соціальної превенції і соціальної профілактики.

Виходячи з того, що у змісті понять можуть міститися або ознаки однієї категорії речей, явищ дійсності, або ознаки предметів інших категорій, до прикладу категорій властивості, відносин тощо, та у залежності від наявності або відсутності таких ознак, а також у залежності від ступеня спільності, поняття поділяються на абсолютні й відносні [14, с. 34–35]. А оскільки кожне з відносних понять має у своєму змісті ознаку, що фіксує відношення одного предмету до іншого, а у змісті абсолютного (безвіднос-

ного) поняття така ознака є відсутньою, то існує формально-логічна підстава стверджувати, що «соціальна превенція» є абсолютним поняттям, а «соціальна профілактика» – відносним [10, с. 131].

Таке розмежування передбачає переважне застосування соціальної профілактики як основного (загального) поняття конкретної соціально-наукової теорії, наприклад, теорії девіантної поведінки, а соціальної превенції як категорії соціальної філософії. Гіпотетична можливість формування загальної теорії соціальної превенції у більшій мірі детермінується вибором філософської методології дослідження. Обґрунтована відмова від спроб еkleктично поєднати позитивістські та феноменологічні парадигми у дослідженні проблем соціальної превенції дозволяють побачити гносеологічні переваги феноменологічної методології, яка дає можливість у ході розгляду змісту соціальної превенції з точки зору філософії, з одного боку, виявити у повсякденному соціальному житті людей неузгодженість значень сенсу їх слів і дій, що складно розрізнити у межах позитивістського підходу [10, с. 132].

З іншого ж боку, феноменологічна методологія дозволяє «конструювати» соціальне явище превенції, беручи до уваги ті обставини, що окрім соціальної реальності, вивчення якої у більшій мірі детерміновано знаннями, переконаннями, індивідуальним життєвим досвідом дослідника, існує власна реальність, яка «вимальовується» індивіду як об'єкту соціальної превенції, сформована на основі як історії його життя, так і змісту життєвого досвіду, і стає предметом соціально-філософського осмислення [10, с. 133].

Такий підхід дозволяє розповсюдити філософське розуміння превенції у суспільстві та її співвідношення із соціальною профілактикою до теоретико-методологічного розуміння здорового глузду як основи наукового світогляду [15, с. 448] та спонукає нас більш детально звернутися до розкриття змісту превенції у суспільній практиці соціальної роботи.

Розкриваючи зміст превентивного напрямку, варто зазначити, що найбільш адаптованою до практики соціальної роботи є модель превенції німецького соціолога Клауса П. Яппи, який під превенцією розуміє «небезпеку» та «ризик», істотна різниця між якими полягає у тому, що *ризик передбачає деякий вибір і співвідноситься з результатами суб'єктивного рішення, тоді як небезпека виникає через зовнішні щодо клієнта об'єктивні обставини*. Превенція ж зі самого початку співвідноситься із небез-

пекою, але мета її полягає у трансформації небажаного стану ризику, що надає клієнтові певну свободу вибору, тобто можливість прийняття рішення із найбільшою вигодою для себе [16].

Спираючись на модель превенції Клауса П. Яппи, представники сучасної школи соціології соціальної роботи під проводом академіка В. Жукова та професора О. Бородкіної виділяють у залежності від спрямованості превентивної дії два види превенції: матеріальну і формальну. Матеріальна превенція пов'язана з процесами, у результаті яких можуть виникати соціальні проблеми. А формальна превенція являє собою механізм компенсації наслідків соціальних проблем. Дані два види превенції становлять основне ядро сформованої сучасної системи соціального захисту і безпеки [17]. Усвідомлюючи це та слідуючи такій логіці у контексті проблеми соціального сирітства, можна зазначити, що наявність ефективно діючої системи соціальної політики держави щодо захисту сімей з дітьми, орієнтованої на створення гідних соціально-економічних, соціокультурних умов життя, розвитку і врахування можливих складних життєвих обставин, їх випередження, та підготовка молоді до створення сім'ї і відповідального батьківства – це зразок матеріальної превенції. А створення державних і недержавних соціальних інституцій щодо різних сімейних форм виховання дітей – соціальних сиріт (дітей, які залишилися без батьківського піклування), фінансові виплати опікунам, піклувальникам, батькам-вихователям прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, наявність притулків для дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, кризових центрів, установ соціально-підтримуючого спрямування – це зразок формальної превенції, що, безумовно, відповідає принципам соціального захисту, але стосується категорій населення, які вже є групою ризику по соціальному сирітству та мають різноманітні соціальні проблеми і життєві складності соціально-економічного, психолого-педагогічного та іншого характеру. Отже, на наш погляд, з позицій феноменологічної парадигми (О. Тугаров, Е. Шевцова), систему формальної превенції цілком можливо розглядати як систему соціальної профілактики, враховуючи те, що з позицій філософії превенції поняття «превенція» є абсолютним, а «профілактика» – відносним, а отже, за своїм змістом і функціями профілактика є складовою частиною превенції.

Вибудовуючи соціально-педагогічний контекст змісту превенції соціального си-

рїтства, на ґрунті здійсненого міждисциплінарного аналізу наукових доробків у галузі соціальної філософії та соціології соціальної роботи, можемо зазначити, що *превенція соціального сирітства в умовах територіальної громади міста* – це система комплексних заходів суб'єктів територіальної громади, спрямованих на випередження розвитку ситуації сімейного неблагополуччя та виявлення і локалізацію причин, провокуючих складні життєві обставини сім'ї й ризик виникнення явища соціального сирітства, їх подолання на рівні перших криз шляхом активізації ресурсів самої сім'ї та громади з метою недопущення ситуації відмови від дитини або її бездоглядності чи безпритульності.

Соціально-педагогічна робота з превенції соціального сирітства в умовах територіальної громади міста – це системне утворення, вид превентивної діяльності суб'єктів територіальної громади, спрямованої на створення соціально-підтримуючого середовища сім'ї та дитини (окремої особистості) групи ризику по соціальному сирітству у межах міської територіальної громади через організацію освітніх (просвітницьких), виховних, соціально-психологічних, рекреаційних, соціально-правових, соціально-побутових умов та шляхом активізації взаємодії суб'єктів громади і залучення до цього процесу, з одного боку, ресурсів громадських і державних інституцій, а з іншого – внутрішніх ресурсів самої сім'ї та особистості.

Висновки з проведеного дослідження. Проведений сутнісний аналіз дозволив нам систематизувати наші уявлення про сутність, зміст та місце превенції у суспільній практиці та дійти висновку, що соціальна превенція – це комплекс випереджальних заходів соціально-економічного, правового, соціокультурного, медичного і психолого-педагогічного характеру, спрямованих на створення ресурсного середовища, що здійснюють державні та громадські інституції задля попередження виникнення соціальних проблем. Соціальна профілактика – це наступний після превенції етап спеціальних заходів держави і суспільства щодо вирішення наявних уже соціальних проблем, їх локалізації та недопущення повторного виникнення. Таке послідовно-процесуальне розмежування, з нашої точки зору, допоможе нам надалі при обґрунтуванні і моделюванні системи превенції соціального сирітства в умовах територіальної громади міста, що стане предметом подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Латинско-русский словарь / сост. А. М. Малинин. М.: Госуд. изд-во иностр. и национ. словарей, 1961. 764 с.
2. Крысина Л.П. Толковый словарь иностранных слов. URL: <http://megabook.ru/search?SearchText=%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F&EntityKind=Article> (дата звернення: 12.05.2016).
3. Сучасний словник іноземних слів / уклали: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. К.: Довіра, 2006. 789 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: Перун, 2004. 1440 с.
5. Сафронов С.О. Поняття превенції злочинів та її співвідношення з однорідними поняттями. URL: http://elib.org.ua/theoryoflaw/ua_readme.php?subaction=showfull&id=1329782013&archive=&start_from=&ucat=& (дата звернення: 14.06.2012).
6. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка. М.: Мир и Образование, Оникс, 2011. 736 с.
7. Дистервег Адольф Педагогический энциклопедический словарь / Под ред Б.М. Бим-Бада. М., 2003. 528 с.
8. Блум М. Профилактика в социальной работе. Энциклопедия социальной работы: в 3 т.: пер. с англ. М.: ЦОЦ, 1993. Т.2. С. 369-375.
9. Тугаров, А.Б., Шевцова Э.А. Феномен превенции как объект социального образования. «Социальное образование в России: история, проблемы, перспективы развития»: мультимедийное пособие / В.А. Лазаренко, Т.А. Шульгина. Курск: КГМУ, 2016. С. 48-51.
10. Тугаров А.Б., Шевцова Э.А. Идея социальной превенции как философский феномен. Современные исследования социальных проблем. 2016. № 4-1(28). С. 122–137.
11. Шевцова Э.А., Ерёмкина Е.В. Соотношение профилактики и превенции в социально-педагогической деятельности: теоретико-методологический аспект. Философские науки. URL: <http://e-scio.ru/wp-content/uploads/2017/03/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%86%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%AD.%D0%90.%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F1.pdf> (дата звернення: 15.07.2016).
12. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания: пер. с англ. М.: Медиум, 1995. 323 с.
13. Sabates R. Dex Sh. Multiple risk factors in young children's development. CLS Cohort Studies. L.: Centre for Longitudinal Studies. Working paper, №1. 2012. P. 29–30.
14. Малахов В.П. Формальная логика: учебник. М.: Академпроект, 2001. 384 с.
15. Гагаев А.А., Гагаев П.А. Философия здравого смысла: Критика оснований разума. Кн. 2: Здравый смысл как основание науки. Ч. 1. М.: ЛЕНАНД, 2015. 672 с.
16. Japp K. P. Mehr Sicherheit durch Technik? In: Technik und Gesellschaft. Jahrbuch 6. Bechmann G. Rammert W. Frankfurt/M. New York, 1992, S. 175–191.
17. Теория социальной работы: учебник / под ред. В.И. Жукова. М.: Изд-во РГСУ, 2011. 440 с.
18. Теорія навчання й виховання Й. Гербарта. URL: http://ebooktime.net/book_346_glava_38_6._%D0%A2%D0%95%D0%9E%D0%AF_%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A7%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF_.html (дата звернення: 20.07.2017).